

Polacy pionierami Ameryki

– ponad 400 lat polskiego osadnictwa –

Kolebką Ameryki Północnej, a zarazem Kolebką Polonii amerykańskiej, jest Jamestown w stanie Wirginia, założone w 1608 roku przez Anglików, ale przy udziale Polaków. Na czele osady stał kpt. John Smith, podróżnik, uczestnik wielu wojen, który był wcześniej nad Wisłą i podziwiał u Polaków znajomość rzemiosł. Anglicy – leniwi i poszukujący złota – nie dawali sobie rady w utrzymaniu osady, więc kpt. Smith sprowadził kilku fachowców z Polski: Michała Łowickiego, Zbigniewa Stefańskiego, Jana Matę, Jana Bogdana z Kołomyi, Stanisława Sadowskiego i Karola Żrenicę.

Pierwsi polscy osadnicy w Ameryce byli wysoko wykwalifikowanymi rzemieślnikami. Założyli nad rzeką James pierwszą hutę szkła, zajmowali się wytwarzaniem smoły, dziegciu, potażu, mydła i innych produktów. Te cenione wówczas wyroby służyły kolonistom i Indianom. Zaczęto je nawet eksportować do Anglii. Pomogli też osadnikom przetrwać wśród Indian, zapewniając większe bezpieczeństwo. W zamian za przedmioty szklane, koraliki i inne ozdoby, przybysze z Europy otrzymywali od tubylców niezbędne im produkty, jak skóry, żywność czy futra. Polacy zbudowali też w osadzie Jamestown pierwsze studnie, stawiali domy i pomieszczenia gospodarskie, byli cenionymi cieślami i kowalami. Osadników dziesiątkowały walki z Indianami i choroby, choć podobno Polacy bardziej od innych Europejczyków byli odporni na trudne warunki życia, mrozy i głód. John Smith twierdził, że Polacy byli lojalni i pracowici, zdolni i wytrwali, ale także odważni. Jeden z nich uratował go od śmierci z rąk Indian w lutym 1609 roku.

Strajkowanie mamy we krwi

Polacy nie tylko przyczynili się do utrzymania i rozkwitu Jamestown, ale zasłynęli też jako pionierzy demokracji. W 1619 roku, kiedy osada się rozrosła i miały się odbyć wybory, zorganizowali pierwszy w historii Ameryki strajk. Anglicy odmówili im bowiem prawa głosu w tych wyborach oraz prawa do reprezentacji w zgromadzeniu ustawodawczym kolonii, liczącej wtedy już około 2 tys. mieszkańców. Kiedy wybuchł strajk, nad życiem gospodarczym kolonii zawiśła groźba kryzysu, gdyż protestujący Polacy mieli monopol na rzemiosło i kolonia nie mogła wysłać do Anglii wielu produktów. Musiał interweniować Londyn, który uznał żądania Polaków

Dom Polonii w Pułtusk. Otwarcie wystawy o polskich pionierach w Ameryce.

za słuszne, nakazując im jednak przyuczenie do rzemieślniczego fachu także innych osadników. Polacy nie tylko wygrali ten pierwszy strajk i otrzymali prawo głosu w wyborach, ale zdobyli też prawo do posiadania własności.

W miarę postępującej kolonizacji Ameryki Północnej Polacy przynosili się na nowe tereny. Przybywali na obszary dzisiejszych stanów Ohio, Pensylwania, Kentucky, Tennessee oraz do Nowej Holandii i Nowej Szwecji. Byli też wśród nich innowiercy, którzy po pobycie w Europie Zachodniej zdecydowali się na emigrację za ocean. Dziś zamieszkują na całym terytorium USA, najwięcej jest ich w stanach Nowy Jork i Illinois. Ich liczbę ocenia się na kilkanaście milionów. Do najśłynniejszych Polaków w Stanach Zjednoczonych należą dwaj polsko-amerykańscy generałowie: Tadeusz Kościuszko i Kazimierz Pułaski.

Wystawa i film

O mało znanej przeszłości polskiej w USA można się było dowiedzieć w Domu Polonii w Pułtusk, gdzie 1 lipca 2021 roku, w zamkowych krużgankach dolnych, odbyło się otwarcie

Od prawej Eugeniuś Staryk, Agnieszka Bogucka, Michał Kisiel, Leszek Krześniak

TERESA KACZOROWSKA

– dziennikarka, prozaik, poetka, dr nauk humanistycznych z zakresu historii, animatorka kultury. Publikuje w prasie polskiej i polonijnej, wygłasza odczyty na konferencjach naukowych. Jest autorką kilkunastu książek związanych z dziedzictwem narodowym, w tym o losach polskiej emigracji. Wydała też siedem zbiorów poezji. Wielokrotnie nagradzana i odznaczana, m. in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski „Polonia Restituta” oraz Brązowym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

wystawy „Polonians, Polonians”, połączone z premierowym pokazem filmu „Polacy pionierzy Ameryki” Eugeniusza Staryk – polskiego reżysera i dokumentalisty, który po 30 latach powrócił z Nowego Jorku do Polski. Uroczystość, z udziałem gości z Polski i zagranicy, prowadził dyrektor Domu Polonii Michał Kisiel. Przemawiali też m.in. Eugeniuś Staryk, Agnieszka Bogucka ze Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” oraz prezes Polskiej Fundacji Kościuszkowskiej dr Leszek Marek Krześniak. Otwarcie wystawy uświetnił recital kresowej pianistki Vlasty Traczyk, która wykonała m.in. trzy kompozycje Tadeusza Kościuszki, który, jak widać, potrafił nie tylko dowodzić wojskiem.

Dziś mało kto wie, że Polacy odegrali dużą, wręcz decydującą, rolę już w pierwszym, trudnym okresie osadnictwa na ziemi amerykańskiej. Wystawa i film, pokazane w Domu Polonii w Pułtusk, choć w części wypełniają tę lukę. Niezbyt często, ale jednak, polskich pionierów przypominają przywódcy USA. George Bush podczas wizyty w Polsce w 2001 roku powiedział, że Polacy założyli w Ameryce nie tylko pierwszą fabrykę, ale i zorganizowali pierwszy strajk. Z kolei Gerald R. Ford w Izbie Reprezentantów w roku 1973 stwierdził, że Amerykanie polskiego pochodzenia należą do najwybitniejszych i najpracowitszych obywateli Stanów Zjednoczonych. Dodał też, że Polacy przez ponad 400 lat nie tylko pracowali dla Ameryki, ale walczyli za nią i umierali.

(Zdjęcia: Jerzy Dąbrowski)